

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบ ลักษณะไทย และ ลักษณะตะวันตกจากสื่อนวนิยาย และสื่อภาพยนตร์เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ Village of the Damned ” เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการรวบรวมข้อมูลเป็น 2 วิธีการดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์การเล่าเรื่อง (Narration) เข้ามาใช้เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิธีการเล่าเรื่อง และ ความหมาย และใช้แนวคิดที่แสดงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แสดงถึง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ในเนื้อหาที่นำเสนอในหนังสือนวนิยาย เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ The Midwich Cuckoos รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหาในภาพยนตร์เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ Village of the Damned ที่แสดง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ที่ต่างไปจากในสื่อนวนิยายที่ภาพยนตร์ได้นำมาดัดแปลง

2. การทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้ชมต่อเนื้อหาสารที่เป็น ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ การจัดทำสนทนากลุ่มมีลักษณะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันของสมาชิกในกลุ่ม โดยมีความเป็นอิสระในความคิดที่จะถูกประเด็นปัญหาตามที่ได้กำหนดไว้ ดังนั้นการจัดทำสนทนากลุ่มนี้จะสามารถช่วยให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ถึงความคิดเห็นและความเข้าใจของผู้รับสารที่มีต่อแนวคิดเรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้งของไทยและตะวันตกได้

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้มีดังต่อไปนี้คือ

1. ประเภทหนังสือนวนิยาย เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง ประพันธ์โดย พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ลงในคอลัมน์ชอชสวนพลู หนังสือพิมพ์สยามรัฐ และรวมเล่มเมื่อปี พ.ศ.2531 และ เรื่อง The Midwich Cuckoos ประพันธ์โดยนักเขียนชาวอังกฤษชื่อ จอห์น วินด์แฮม เมื่อปี ค.ศ. 1957 จากการที่นวนิยายทั้งสองเรื่องมีโครงเรื่องคล้ายคลึงกัน แต่การ

ดำเนินเรื่องและ แนวคิดที่แสดงถึง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ตามแนวคิดเรื่องเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

2. **ประเภทภาพยนตร์** เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง ผลิตโดยบริษัทกันตนา นำออกฉายในโรงภาพยนตร์เมื่อปี 2537 และ ภาพยนตร์อเมริกัน เรื่อง Village of the Damned นำออกฉายเมื่อปี 2538 เนื้อหาของภาพยนตร์ทั้งสองเรื่องนี้ดัดแปลงมาจากหนังสือนวนิยายเรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ The Midwich Cuckoos โดยศึกษา ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ที่ปรากฏในภาพยนตร์ที่ต่างไปจากสื่อนวนิยายเดิมที่นำมาดัดแปลง ให้ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพและเสียง

3. **ประเภทบุคคล** แหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าในการแสดงทัศนะที่เกี่ยวกับ “ลักษณะไทย” และ “ลักษณะตะวันตก” ได้แก่ บุคคลที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้นจำนวน 14 คน โดยผู้วิจัยมีแนวคิดว่าคุณลักษณะในเมืองหลวงนั้นมี “ลักษณะตะวันตก” ทั้งในลักษณะทางกายภาพ การกระทำ และความคิดมากกว่ากลุ่มคนในชนบทที่มี “ลักษณะไทย” ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกสัมภาษณ์กลุ่มเด็กทั้งจากในเมืองและชนบทเพื่อศึกษาความเหมือนและแตกต่างในทัศนะที่เกี่ยวกับ “ลักษณะไทย” ในภาพยนตร์เรื่องกาเหว่าที่บางเพลง การที่เลือกสัมภาษณ์เฉพาะกลุ่มเด็กในขณะนี้เพราะเป็นกลุ่มที่เปิดรับสื่อเพื่อแสวงหาแนวทาง ใหม่ ๆ ซึ่งได้รับแนวคิดจากการรับรู้สื่อมามากที่สุด นอกจากนั้นในผลงานวิจัยของ เมธยาพิมพ์ สมประสงค์ ซึ่งได้ข้อสรุปว่า “กลุ่มคนรุ่นใหม่” มองความเป็นไทยในแง่ลบ

ในการจัดทำกรสัมภาษณ์กลุ่มนั้น ลักษณะที่สำคัญในการทำสัมภาษณ์กลุ่มคือ ลักษณะร่วมกันของกลุ่มผู้แสดงทัศนะ ซึ่งจะต้องไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของอายุ การศึกษา ส่วนความแตกต่างในเรื่องเพศในที่นี้ผู้วิจัยไม่ได้ถือว่าเป็นข้อจำกัด เพราะต้องการทัศนะที่หลากหลายเกี่ยวกับ “ลักษณะไทย” ที่ผู้ชมรับรู้มากกว่า

การกำหนดอายุวัยรุ่นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้เกณฑ์ขององค์การอนามัยโลกที่ได้กำหนดไว้ว่า วัยรุ่น คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี ผู้ที่มีอายุระหว่าง 10-14 ปี เรียกว่าวัยรุ่นเยาว์หรือวัยแรกรุ่น ผู้ที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี คือวัยรุ่นเข้าสู่วัยของการเป็นผู้ใหญ่ (อ้างถึงใน รัชนิกร เศรษฐ,

2532: 95) ดังนั้นกลุ่มวัยรุ่นที่ผู้วิจัยทำการศึกษาจึงเป็นกลุ่มวัยรุ่นรุ่นเยาว์ อายุ 11-13 ปี และวัยรุ่นที่เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ อายุ 16-17 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีโอกาสในการเปิดรับสื่อสมัยใหม่มาก มีรายได้ และระดับการศึกษาใกล้เคียงกัน ทั้งในกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด เพื่อศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นในเรื่องของความเป็นไทยใน ภาพยนตร์เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 14 คน

4. **ประเภทเอกสาร** ได้แก่ เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ บทความ สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. **ประเภทหนังสือวิทยานิพนธ์** เก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ จากหนังสือวิทยานิพนธ์เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง (2531) และ The Midwich Cuckoos (1957)

2. **ประเภทสื่อภาพยนตร์** เก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดง แสดง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ที่ต่างไปจากวิทยานิพนธ์ต้นฉบับที่นำมาดัดแปลงจาก วีดีทัศน์ (Video Tape) เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ Village of the Damned (1995)

3. **ประเภทบุคคล** เก็บรวบรวมโดยวิธีการ “สนทนากลุ่ม” (Focus Group) ซึ่งสอดคล้องและครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีการสร้างแนวคำถาม การสร้างคำถามในงานวิจัย เป็นดังนี้

- นำวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นประเด็นหลักในการวางแนวคำถาม
- แปลงประเด็นหลัก ๆ ให้เป็นคำถามย่อย เพื่อจะนำคำตอบไปสรุปให้ตรงกับแต่ละประเด็นนั้นได้ การตั้งคำถามนั้นจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาที่เกี่ยวกับ ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ เพื่อนำคำตอบนั้นมาวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ชมอย่างเป็นเหตุเป็นผล

การตั้งคำถามในการสนทนากลุ่มครั้งนี้เริ่มจากคำถามซึ่งเป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป เป็นลักษณะชวนพูดคุยเพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกันระหว่างผู้นำสนทนากลุ่มตัวอย่างหลังจากเปิดภาพยนตร์เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง ให้ดู จากนั้นจะมุ่งประเด็นคำถามเพื่อวัดความเข้าใจในเรื่องของสารที่แสดง ‘ลักษณะไทย’ ทั้งในด้านความคิด และองค์ประกอบฉากในภาพยนตร์ และให้วิจารณ์ลักษณะการกระทำของตัวละคร และสมมติเหตุการณ์ให้กลุ่มตัวอย่างช่วยอธิบายหากประสบกับเหตุการณ์แบบในเรื่องเพื่อศึกษาพื้นฐานความคิดที่แสดงลักษณะไทยของกลุ่มตัวอย่างที่ตรงกับลักษณะทางวัฒนธรรมที่เสนอในเรื่อง หรือที่แตกต่างออกไป

การทำสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 45 นาที ในการสนทนาหลังจากที่ชมภาพยนตร์ที่มีความยาว 2 ชั่วโมงเต็ม ผู้วิจัยเป็นผู้ป้อนคำถาม (moderator) ให้ผู้เข้าร่วมการสนทนาได้แสดงความคิดเห็น นอกจากนี้มีผู้คอยสังเกตอาการของผู้สนทนาและคอยจดปฏิกริยาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการสนทนาเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์ต่อไป

4. ประเภทเอกสาร เก็บรวบรวมหนังสือ เอกสาร บทความ วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมทั้งไทย และ ตะวันตก

เครื่องมือในการวิจัย

1. เครื่องมือสำคัญในการวิจัยครั้งนี้คือ แนวคิดด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมในการวิเคราะห์เนื้อหาที่สะท้อน ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ในสื่อนวนิยาย และสื่อภาพยนตร์

2. การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ประกอบด้วย ม้วนเทป เครื่องเล่นเทป กล้อง และสมุดบันทึกข้อความต่าง ๆ

หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์

เนื่องจากการวิเคราะห์เนื้อหาในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นการเปรียบเทียบ ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ในสื่อนวนิยาย และสื่อภาพยนตร์ หน่วยของการวิเคราะห์ที่จะนำมาพิจารณาคือ องค์ประกอบของเรื่อง (Story Structure) ที่จะวิเคราะห์ในที่นี้ได้แก่ :

- ฉาก (Setting)
- โครงเรื่อง (Plot)
- ลักษณะตัวละคร (Character)
- แก่นเรื่อง (Theme)

ส่วนการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) นั้นหน่วยของการวิเคราะห์คือคำตอบ และการแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนา ต่อ ภาพยนตร์ที่ได้รับชมซึ่งเป็นการตีความหมาย ตามการรับรู้เพื่อศึกษาว่ากลุ่มตัวอย่างรับรู้ถึง ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ที่นำเสนอใน ภาพยนตร์ และมีทัศนะอย่างไรต่อ ‘ลักษณะทางวัฒนธรรม’ ที่ได้รับชม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การเปรียบเทียบ ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ จากสื่อนวนิยายและ สื่อภาพยนตร์ เรื่อง กาเหว่าที่บางเพลง และ Village of the Damned เป็นการวิเคราะห์ เนื้อหา จากตัวนวนิยายและภาพยนตร์โดยอาศัยการวิเคราะห์รูปแบบของสื่อ และการเล่าเรื่อง แบ่งการ วิเคราะห์ออกเป็น

1. ลักษณะทางวัฒนธรรมโดยทั่วไปที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละวัฒนธรรม
แบ่งเป็น
 - 1.1 ลักษณะวัฒนธรรมทางวัตถุ/ทางกายภาพ
 - 1.2 ลักษณะวัฒนธรรมทางการกระทำและการแสดงออก
 - 1.3 ลักษณะวัฒนธรรมทางความรู้และความคิด
2. แนวคิดด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) ซึ่งเปรียบเทียบ ลักษณะตะวันออกและตะวันตกในด้านความคิดและการแสดงออกตามตารางในหน้า 29

ในด้านของผู้รับสารนั้นการวิเคราะห์ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจาก การสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ผู้ชมทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด ที่เป็นตัวแทนสถาบันทางสังคมต่าง ๆ ซึ่งอาจจะไม่ได้เป็นตัวแทนของประชากรผู้รับสารทั้งหมดแต่ก็จะเป็น ผู้แสดงทัศนะที่เกี่ยวกับ ‘ลักษณะไทย’ และ ‘ลักษณะตะวันตก’ ตามการรับรู้ที่ผู้รับสารมี

ประสบการณ์โดยใช้แนวคิดเรื่องการรับรู้ที่ผู้รับสารมีประสบการณ์โดยใช้แนวคิดเรื่องการรับรู้ (Audience perception) มาประกอบการวิเคราะห์การตีความหมายของผู้ชม (ผู้รับสาร)

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยจะใช้การพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analysis Description) โดยการอธิบายผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของนวนิยายและภาพยนตร์ และการอธิบายคำตอบของผู้ชมในการแสดงความคิดเห็นต่อภาพยนตร์ที่ได้รับชมพร้อมทั้งข้อวิเคราะห์จากผู้วิจัยในกรอบแนวคิดการรับรู้ของผู้ชม (Audience Perception) การนำเสนอข้อมูลจะแบ่งเป็นประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้